

GURE EKONOMIAREN HIRU PONDU

Ramuntxo Camblongek

AINTZIN SOLAS

Hemen presentatzen dugun lan hunen egitean, gehienik gosta zaukuna xifreen biltzea izan da. Biziki zail da estudio sakon baten egitea Ipar Euskal Herriaz, INSEE estadistika ofizialak egiten dituen etxearentzat Euskal Herririk ez baida.

Lan hau hastapen bat baizik ez da, beraz. Hiru pondu ikertu nahi izan ditugu, gure ustez geroari buruz premiatsuenak: demografia, industria eta Hego Aldearekin ditugun hartu-emanak.

Gure iturburuak izan dira INSEE-ko bildumak, G.E.T.I.S.-eko lan bat (Hego Aldeari buruz) eta gehienik Enbatak egin ikeretzeak (Davant, Aita Larzabal, Etxemendy, Goyenette...). Erran dezagun ere Baionako «Chambre de Commerce et d'Industrie»-k asko lagundu gaituela Industriariako gauzentzat.

Hiru estudio hauek irakurri aintzin gogoan hartu behar dira xifre hauek (1962-koak).

<i>Probintziak</i>	<i>Eremua</i>	<i>JENDETZEA</i>	
		<i>Denetarat</i>	<i>Km² bakotx</i>
Lapurdi	800 km ²	152.000	190
Basa Nafarra	1.284 km ²	35.000	27
Xuberoa	785 km ²	20.000	25
Denetarat	2.869 km ²	207.000	72

Hiru probintzi horietaz bestalde, beste bi zati aipatzen ditugu hemen:

— Kosta edo itsas aldea (Baiona, Biarritze eta Donibane Loitzuneko kantonamenduak).

— Barnea edo mendi aldea: gelditzen den eremu guzia.

DEMOGRAFIA

IPAR Euskal Herriko jendetzearen goiti beheitik azken 150 urte hauetan.

<u>Urteak</u>	<u>Jendetzea</u>
1801	126.493
1851	162.365
1881	167.317
1901	173.351
1911	182.002
1921	175.955
1936	190.833
1946	192.989
1954	193.542
1962	204.425
1968	218.099

Estadistika hauek, guk eginak dira, INSEE Frantziako etxe ofizialak agertu liburuetakoko xifrekin. Oso zaila izan da lan hunen egitea, etxe hunendako ez baita Ipar Euskal Herririk. Bakarrik kondatzen dute departamenduek (guretako B. P. koak) eta kantonamenduek.

Bestalde ez dugu orainokoan nahi ginuen urte guziendako egin ahal izan estudio hau. Hala nola, 1846 urtea biziki garrantzitsua da gure eskualde guziarendako (urte hortan baita jendetzea gorenik izan XIX garren mendean) baina ez dugu xifre xuxenik Ipar Euskal Herriarendako.

EMIGRAZIOA: Denek ba dakigu gure demografiaren karakteristika bat dela emigrazioa. Huna xifre zonbeit.

EMIGRAZIOA, XIX GARREN MENDEAN.

Louis Etcheverry, Garaztar suharrak, estudio bat oso baliosa egin zuen Euskal Herri barneko deputatu zen denboran. Huna estudio serio horrek ekartzen dituen xifreak. Ipar Euskal Herri guziaren dako 1892an, Pau-eko «Zientziaren Aurrerapenaren Batasuna»-ren aintzinean presentatu zuen lan hau «Eskualduna» kaseta sortu zuen Etcheverry suharrak. Ikusten dugu 60 urtez kasik 80.000 emigrante atera zirela Ipar Euskal Herritik! Denbora berean, erran nahi baita 1832 eta 1891 artean, 4.729 arimaz baizik ez zen ttipitu hemengo jendetzea. Haurrak nasai ziren eta gure Herriaren indarra harrigarria.

<i>Urteak</i>	<i>Emigranteak</i>	<i>Urtero</i>
1832-1845 (4 urte)	828	208
1836-1845 (10 urte)	10.162	1.016
1846-1855 (9 urte)	16.111	1.614
1856-1864 (9 urte)	12.833	1.425
1865-1874 (10 urte)	17.750	1.775
1875-1883 (9 urte)	5.157	273
1884-1831 (8 urte)	16.421	2.052
Denetarat 60 urtez	79.262	1.321

Beste gauza bat ikusten ahal dugu. 1836 goitik emigrazioa handiago izan dela iduri luke. Ba dakigu lehen karlistadaren ondok ekonomia mugatu Ebro-tik ekarri zutela orai den tokirat eta Ipar Aldeko ekonomia gogorki inarrosia izan zela aldatze hori zela kausa. Gazteek bizipide gutiago zuten hemen, eta Ameriketarat joaiten ziren.

Bixtan da, Ipar Euskal Herrian, Europa guzian bezala, industriari eta hirieri buruz denbora hortan abiatu zirela baserritar gazteak. Baina hiririk ez ginuen eta industria guti.

EMIGRAZIOA XX-GARREN MENDEAN.

Nehork ez du egin, gure denborarentzat, estudio oso bat gai huntaz. Estudio berezi batzu egin izan dira gure Herriko eskualde edo zati batzuentzat. Horietarik bi aipatuko ditugu hemen Ipar Euskal Herriko emigrazioaren ideia zuzen bat emaiteko gisan.

Garazi Baigorri-n eta Amikuze Ostibarre-n.

Aita Grandin ekonomistak toki horietako gizon kartsu batzuen laguntzarekin egin ditu bi eskualde horietaz, guk, barne edo mendi aldearendako, ezagutzen ditugun estudiorik hoberenak. Hor ikusten da bi eskualde edo herrialde horiek 1954 eta 1962 artean galdu dituztela 1.100 bat jende *bakotxak*.

Ber denboran, 1.000 bat inmigrante sartu dira, edo beste eskual herrietarik, edo kanpotik, eskualde horietan.

Erran ditake beraz, Aita Grandin-ek berak dion bezala, 8 urtez 1.500 bat emigrante izan dela *eskualde bakotxetik*, heldu baita eskualde bakotxarren jendetzearen %-eko 1,25 *urtero*. Kanporat joan den jende gehiena gaztea zen.

Beraz emigrazioaren ritmoa XIX-garren mendean bezalatsukoa da.

Kosta aldean.

Harrigarri dena, Baionako Ingurua, adineko erretretatuz, barretik jin jendez eta 1962 inguruan Algeria-tik etorri «Pied Noir» edo «Zango Beltz»-ez asko emendatu balin bada ere, bertako jendea, bertako gazteak ihes joan dira Frantziako hiri handietarat. Huna xifre harrigarri batzu.

1954 eta 1962 artean: 9.500 jendeak utzi dute Baionako Eskualdea. (Denetarat 95.183 egiten ditu.)

Huna emigrante hoiien adinak:

20 eta 45 urte arte: emigranteetarik %-eko 55.

44 urtez petik: emigranteetarik %-eko 85.

Donibane Loitzun-eko kantonamenduan igual.

1954-etik 1962-ra jendetzea 600 ariman emendatu da *urtero*, bainan denbora berean *urtero* 100 gaztek ihes egin dute Euskal Herritik kanpo.

Beraz, Ipar Euskal Herri *guzia* jotzen du min berak. Ikarragarriko min biziak! Jende gaztearen emigrazioak. Lerro hauek ixkiriatzean, ukan dugu Eskualdun Gazteria-k (1) aurten egin duen inkesta Euskal Herri barnean. Hor irakurtzen dugu 1968-an 15 eta 20 urte arteko gazte guzietarik %-eko 9,3 joan direla herritik kanpo.

Huna 20 urtez petik eta hogoi urtez goitik gelditzen diren gazteak nola banatzen diren Ipar Euskal Herri barnean.

20 urtez petik	mutikoak %-eko 34	nexkak %-eko 33
20 urtez goiti	mutikoak %-eko 21	nexkak %-eko 12

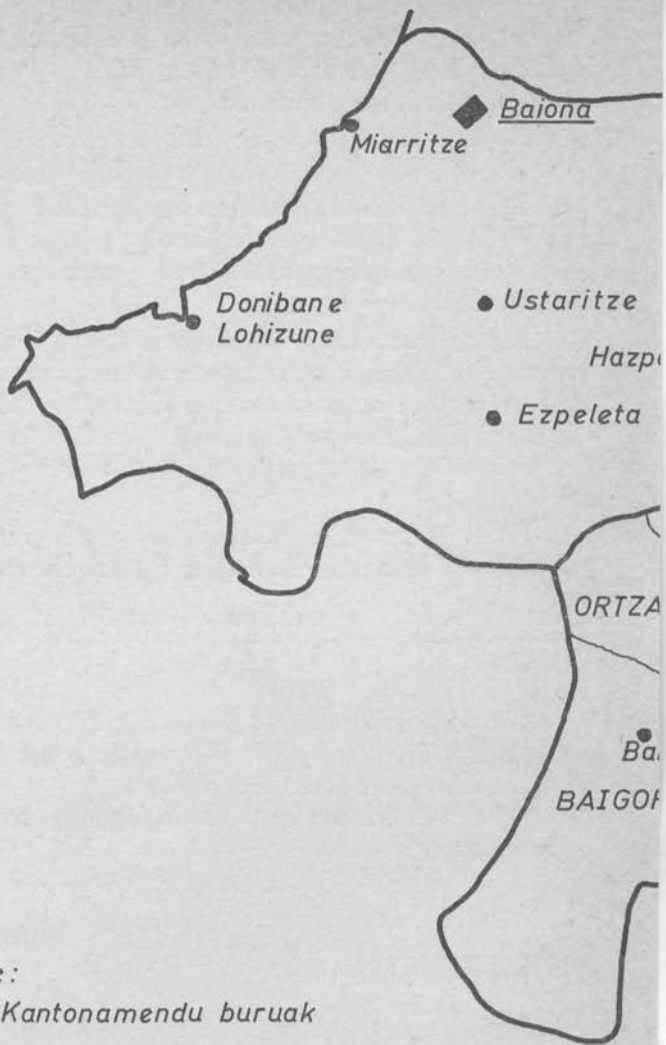
Orotarat ba dira beraz %-eko 67, 20 urtez petik; eta %-eko 33 bakarrik 20 urtez goiti. Diferentzia handi hortan ikusten da zombatek ihes egin duten lan bila.

Noiz arte irauten ahal du hoinbertze gazte galtzen dituen herri ahulduak?

KOSTA EDO ITSAS ALDEA GOITI. BARNE EDO MENDI ALDEA BEHEITI.

Hemen agertzen dugun bezala, barnea azkarki husten ari da, Itsasaldea berriz, goiti bereziki, 1921 eta 1936 artean eta gero

(1) Baionako inguruan ezarriak: Baiona, Biarritz, Angelu, Bokale, hiriburu, Mugere.

Hazparne:

Kantonamendu buruak

AMIKUZE:

Eskualdeak

1954-etik orai arte. Erran dezagun, barnean kantonamendu guzietan beti jende galtzen ari izan direla, *salbu* Ezpeletakoa (bereziki Kanbo-ri esker). Hau aspalditik goiti ari da eta azken zortzi urte hotan Uztaritzekoa ere (Baionari hurbil delakotz) goiti joan da pixta bat.

<i>Urteak</i>	<i>Itsas Alde</i>	<i>Mendi Alde</i>	<i>Denetarat</i>
1876	59.281	100.521	159.802
1911	82.825	99.177	182.002
1921	84.395	91.560	175.955
1936	100.375	90.458	190.833
1946	105.417	87.572	192.989
1954	109.054	84.488	193.542
1962	125.964	78.461	204.425
1968	138.222	77.877	218.099

Hobeki erakusteko oraindik barnearen hustea, agertzen ditugu hemen Amikuze-Ostibarre eta Garazi Baigorri-ko jendetzeen goiti behetiak. Espres, hautatzen ditugu bi eskualde horiek erakusteko ez nekazaritzak bakarrik (Donepaleu-ren politika), ez turismoak bakarrik (Donibane Garaziko politika) ez dutela salbatuko gure Herria. Eskuinetik edo ezkerretik, zakutik edo zorrotik, industria behar dugu muntatu. Huna beraz bi eskualde horien jendetzearen behetitzea. Bestalde ikusten dugu, hor, Atarratzeko kantonamenduaren behetitzea. Eskualde hau oso menditsua da eta bizipideak nekeak ditu, baina ez da besteak baino askoz gehiago hustu. Haatik geroari buruz etorkizun txarragoa duela iduri luke.

Gizon-emazteak.

Berriz ezar dezagun Eskualdun Gazteria-k bere inkestan ateratzen duen xifre izigarria. Barnean 1968-an.

20 urtez goitiko gazteetan: Mutikoak: %-eko 21. Nexkak: %-eko 12.

Ez da gehiago bi mutikoendako nexka bat baizik.

Azken hamar urte hauetan ba dakigu problema hau zinez izigarria, gero eta gehiago handituz ba doala gure eskualdean. Familiak ttipituz, ez da gehiago haurrik ere izanen barnean. Baiona inguruan berriz emarte gehiago ba da gizon baino. (Jendeen %-eko 54,3 emazteak dira). Baina baserritarrek hauetarik zonbeit biltzeko beren bizi moldea puska bat hobetu behar lukete!

Jendearen aktibidadea.

Huna Baiona inguruan 1962-an nola zen aktibidade hori:

$$\frac{\text{Jende langilea} \quad 36.850}{\text{Jende guzia} \quad 89.340} = 41,2 \text{ (Frantzia-n 43)}$$

Beraz, erran bezala, jende adineko edo erretretatu asko ba dira kosta aldean. Bestalde emazte askok lan egiten dute (administrazio eta zapataintzan). Huna proportzionalan:

gizonak: langiletan %-eko 64
emazteak: langiletan %-eko 36

Barneko ez dugu estadistikarik. Erran dezagun bakarrik laborari etxen buruzagi askok ba dutela 60 urtez goiti eta horrek gibelarazten duela hainizetan laborantzaren erreberritzea eta gazte asko desgustatzen.

Oharra: Ditugun xifrekin ezin dugu Ipar aldeko adinen edo edadeen piramida bat egin ahal izan.

I N D U S T R I A

Ipar Euskal Herrian industria guti da. Eta industria hunen estrukturak edo eraikidurak oso ahulak dira. Hala ere zonbeit hitz erran nahi ditugu gai huntaz: industriaren azkartzeari edo, hobeki, sortzeari buruz behar baitugu jokatu. Gure ustez, huntan da, gure ekonomian egiteko den lehen lana.

Hitz edo ele eder asko erran eta idatzi izan dira gure industriaz, baina ez dugu estudio objetibo bat ere ezagutzen. S E D E S Parisekoak, ekonomia eta soziologiako estudioak egiten dituen etxe batek, atera du 1962 inguruan gai huntaz lan handi bat. Bi pondutan ez gira harekin ados: Ipar Euskal Herria bi zatitan ezartzen du, barnea edo mendi aldea eta kosta edo itxas bazterra (beti bezala Baionako Inguruarentzat (1) egin du estudio sakon bat, baina barnearentzat arinago bat). Bestalde industria kondu sakatzen ditu «artesanía»-ko lantegi asko.

Gure aldetik, «amateur» gisa maleruski, maiz bezala, ikertze bat hasia ginuen duela zonbeit ilabete. Hunen dako baliatu gira SEDES-aren estudioaz, baina geiago oraindik, Baionako «Chambre de Commerce et d'Industrie»-ren laguntzari esker bildu ahal izan ditugun xifre batzu.

Huna beraz zer izakera kausitu diogun gure industriari.

Lehenik: Gure herriak, bereziki Ipar Euskal Herri barneak, galdu ditu lehengo industria batzuk, mende berriak eskatzen zuen arramoldatzearen edo erre-berritzearen eskasean.

Banca-ko herri ttipian 1850-ean burdingintzan ari ziren 300 langile. Mendive-n bi labe handi ba ziren eta Ahaxan 100 bat jende estali egiten ari ziren. Hauek denak Garazi aldean; gaur denak galduak dira. Ongi ezagutzen dugun herri ttiki batean, Lahuson 1914-eko gerla inguruan 100 langilez goitik lan egiten zuten «harri xurietan» (2). Gaur 25-ek bakarrik. Xubero gainean berdin, Aita Lhande-k kondatzen du zonbat industriako lantegi ttipi baziren (3).

(2) Harri xuriak deitzen dituzte Luhoso-ko feldspoth eta kaolin harrobiak.

(3) Aita Lhande: «Autour d'un Foyer Basque» liburuan.

Gaur egun denak galduak dira. Beraz, ez da bakarrik industriarik ez sortu gure Herri aldean, bainan ziren industria asko galdu ditugu: des-industrializatu da gure herria (4). Eta, geroxago ikusiko dugun bezala, barnean, orai ere segitzen du fenomeno hunek.

Ez dugu, maleruski, industriaren eboluzioaren estudio bat presentatzen ahal gaur. Egund batez pentsatzen dugu baietz, ikusi behar baitugu zeren gatik eta nola gertatzen zaikun hori.

Bigarrenik: Lantegi gehienak ttipiak dira eta denetarat lantoki guti da gure industrian. G. Viers Toulouse-ko Unibersidadean Erakasle denak dio Gipuzkoak bakarrik ba dituela Frantzia aldeko Pyrenées guziek baino doblea geiago langile industrian (5). 1962-ko estadistikek diote % 25-ek baizik ez zutela industrian lan egiten B. P. departamenduan. Gure ustez, Ipar Euskal Herrian, Biarnoan baino gutiago da oraindik, Lacq bezalako industri toki handirik ez baitugu. Huna zer xifre atera dugun gure ikertzea egitean.

<i>langileak</i>	<i>lantegiak</i>
1.000az goiti	1
500ez »	4

Hau Lapurdi eta Basa Nabarrarentzat (6). Ikusten den bezala, lantegi ttipiak dira gehienak. Xifre hauek 1966-ekoak dira. Gaur, 1969-an hiru lantegi heltzen dira 1.000 langiletarat, hiruak Baiona Inguruan dira.

100-ez goiti	25
50 eta 100 arte	35
25 eta 50 arte	70
25-ez petik	285
Denetarat	415

(4) Desindustrializazioe hau bera gertatu da bai Britainian bai Okzitanian. Oso ederki esplikatzan du hau Pleven-ek «L'avenir de la Bretagne» liburuan. Ikus ere R. Laffon-en «La Revolution Régionaliste».

(5) Ikus «Que sais je» liburu lerroan «Les Pyrenées» deitzen dena.995-gna.

(6) Baionako «Chambre de Commerce et d'Industrie»-an barne dira bakarrik bi probintzia horiek. Xuberoa, Biarnoarekin lotua da.

Xuberoan 2.500 langile badira gaur industrian. Maulen berean 1.935 langilek lan egiten dute 21 lantegietan. Handienak (F. I. T.) 400 langile ditu. Xubero gainean (Atarratze) 7 lantegietan 170 langilek lan egiten dute.

Erraiten ahal dugu denetarat 18.000 lantoki ba direla gaur Ipar Euskal Herriko industriako lantegietan eta hori 500 bat lantegietan.

Hirugarrenik: Industria hunentzat ohargarri dena; indarrik eza edo bere gaintasunik eza. Hemen agertzen ditugu industria mota nagusienak eta beren langileen nonbrea.

<u>Industria motak</u>	<u>Langileak</u>	<u>Lantegiak</u>
Burdingintzan	3.947	
Etxegintzan	3.600	120
Kimian	1.035	14
Elektrikan	320	11
Alimentazioan	1.820	45
Zapataintzan	1.750	19
Soinekogintzan	405	16

Industria mota azkarrenak Burdingintza eta Etxegintza ditugu.

Burdingintza Baiona Inguruan da azkar: Aeronautikaren dako egiten du lana. Gaur 4.200 langile badira industria mota huntan. Bi etxek bakarrik (Breguet eta Turbomeka) okupatzen dituzte langilen % 60. Industri-molde hau biziki hurbildik Pariseko estadoaren politikari lotua dago. Ez ditake segurki erran zer etorkizun duen. Hasteko gauza bat segura da: ez du momentuan gure eskualdeko ekonomiaren bultzatzeko ahalik.

Etxegintzan, hainitz lantegi ttipi. Asko lan ere bada, bereziki itxas aldean. Erran dezagun hemen, mugaz bestaldetik goiz guziz etortzen diren langile gaizki pagatuari esker dutela irauten hainitz lantegik.

Zapataintzan eta konserbutegietan azken urte hautan krisa

gogorra izan da. Hasparrenen 1.100 langiletarik 530-etarat jautsi dira eta 5 lantegi hetsi dira. Azken 15 urte hauetan Donibane Loitzunen 15 konserbutegietarik 7 galdu dira eta 1.500 langiletarik 1.100 etarat jautsi dira.

Xuberoan memento txar berak izan dira industriarentzat bainan erren ditake hala ere hango ekonomiaren buruzagiek hobeki ihardoki dutela bereziki espartin egintza utzirik batzu lotu direlarik kautxu industriari. Huntan ari da lantegi handiena (F. I. T. 400 langile) Espartingintza beti kenkatzarrean dago: gerla aintzin Aguer lantegiak, urtero, 10 edo 12 miliun espartin pare egiten zituen. Gaur 4 miliun bakarrik.

Laugarrenik: Baionako Inguruaren zentralismoa.

Huna zer tokitan diren multzokatuak Ipar Euskal Herriko lantegiak. Beren eskualdean den Hiri handienaren inguruan bildu ditugu lantegi horiek (10 Km. inguruan diranak). Hiri buru horien hautua ez da ofiziala, guk egina da. Hala nola orain arte industriaren hiri buru diren Donibane Loitzun, Hazparne eta Maule hiriez bestalde hautatu ditugun Donapaleu eta Garazi-Baigorri iduritzen baitzauku bi toki horietan behar litaikela lehen bai zerbeit industria sortu.

Donibane Loitzun-Ziburun

58 lantegi	Industria nagusienak
2.300 langile	konserbutegiak, burdingintza

Hasparne - Kanbo

25 lantegi	zapataintza
1.300 langile	etxegintza

Maule - Atarratze

2.500 langile.
32 lantegi

Garazi - Baigorri

9 lantegi
200 langile

Donapaleu

6 lantegi
120 langile

Baiona Inguruan

308 lantegi

12.000 langile

Lantegietarik %74 eta langiletarik %70 Baiona Inguruan dira. Azken urte hauetan molde hori oraindik gehiago gaixtatu da. Tarnos-eko «zone industrielle»-ari esker hainitz lantegi berri muntatu baita, aldiz Euskal Herri barneak (bereziki Hazparnek) galdu ditu industriako lantegi eta langileak. Bainan iker dezagun hau urbilagotik.

Bosgarrenik: Industriaren aldeko politika bat falta dugu.

1965-ean Bokaleko Labe Handiek (7) beren atea hesten zizuten (aintzina segitzeko eta beraz erreberritzeko gogoia izan bazuten beren buruzagiek, tokiko ekonomiaren zabaltzeko, zerbait asmatzen ahal zen Hego aldearekin eta Lacq-ekin lauzkatuz. Bainan buruzagiak paristarrak ziren). Erran bear da 1963-tik haste gaitzeko arramoldatzea abiatua zela eta egiazki hein batean ongi antolatua.

Arramoldatze hori 1.500 langile ohieri toki berri baten muntatzeko izan da. Geienek Bokalen berean hatxeman dute beste lantoki bat. Bainan gazte langile berri guti sartu da lantegi horietan.

Bokale eta Tarnos-eko lantegi «toki berezian» industria berri asko muntatu da: Kimiako bi lantegi gotor, elektrikako lantegi bat, burdingintzako lantegi handi bat (Turbomeca, airekoen motor bereziak egiten dituen) lantegi ttipiako batzuekin bere inguruan, mublegintzako etxe bat. Adour ibaiaren ondoan eraikia izan da ere zementoko fabrika bat.

—Denbora berean, pirka pirka, aspalditik bezala barnea husten ari zen. Hazparnek galtzen zituen 600 lantoki eta 5 lantegi. Gaur 130 langile ba dira oraindik hemen lanik gabe. Langilen adina 48 urte inguru dabil.

Gazte guziak badoatzi...

(7) Labe Handiak = Altos Hornos = Hauts Fourneaux.

Maulen ere gazteak joan dira, krisa zelarik. Gero, lantegi berri batzu muntatu direlarik portugesak ekar-arazi izan behar dituzte. Gaur ere xuberotar gazteak Frantziako hirietarat ihes egiten dute, paga hobeak direlakotz han.

Donibane Loitzunen, musika bera. Geroa ere ilun. Koserbategi azkarrenak ez dira Baionarat joanen?

Eta beste zozbat Ipar Euskal Herriko eskualdetan gauza bera. (Ustaritzeko irintegi bat hetsi eta abar...)

—Egia erran Baionan berean ere galdu ditugu lantegiak. (M. A. B. harmagintzako etxea, Cottoniere Basquaise oialgintzako etxea...) Bainan lan berriak beti sortu dira hemen. Erran dezagun hemengo herri gizonak, politika industrial bat ez izanikan ere, maizago entzuten eta okupatzen direla industriaz barnekoak baino.

Erran dezagun ere Bokaleko Arramoldatzearendako barneko eta itsas aldeko herri gizonen elgertasuna handia izan zela. Aldiz fitsik Hasparne, Maule edo Donibanerendako.

Baionako Inguruap industria handitu eta azkartu da. ez aski ahatik, barnean industria berrien sor arazteko, ez eta hurbildik ere barneko gazteen lantoki bat emaitako. Huntan Baiona eta beste eskualdeen hartu emanak arras kanbiatu behar dira.

Urtero Baionako 1.200 ikasle dituen Eskola Teknika-tik ateratzen diren gazteetarik %70 joaiten dira Euskal Herritik kanpo. 1954-etik 1962 rat Donibane Lohitzuneko eskualdea 600 arimaz emendatu da urtero. Ber denboran, urtero Donibaneko eskualde hortan berean, 100 gaztek ihes egiten zuten beren sor-herritik, lan eskasez.

Ba dakigu, barnean, emigrazioa, gazteen emigrazioa ikaragarria dela eta aise ikusten da, xifre absolutuetan ere. Kosta aldean ixilago baldin bada emigrazio hori, ni beldur iguala dela. Jende adineko hainitz jiten da erretreta hartzerat gure eskualderat. Bestalde hirugarren sektorea izigarri handia da Baiona Inguruan, bereziki komertzio ta administrazioa. Horiek gordetzen dute bai gazteen, emigrazioa, bai gure ekonomiaren ahulezia.

Huna bi gauza horientzat Baiona Inguruarentzat bildu ditugun xifreak 1962 urtearendako.

Baionako Inguruan:

$$\frac{\text{Jende langileak} \quad 36.850}{\text{Jende guziak} \quad 89.340} = 41,2$$

Frantzian batetik bertzera ba da 43-ez goiti. Beraz jende langile gutiago dugu hemen. Erretratu (eta behar bada beren diruen arrandaz bizi diren!) jende gehiago.

Hiru sektoreen handitasuna
Baiona Inguruan

Lehen sektorea	%-eko 3,6
Bigarren sektorea	%-eko 36,4
Hirugarren sektorea	%-eko 60,0

Beraz industria sortzeko ba dira langile gazteak eta ba du ekonomian hartzeko toki ederra.

BURURATZEKO: GEROARI BURUZ ZER EGIN.

Erran dezagun lehen lehenik, behar beharrezkoa dela guretzat industria baten sortzea gure aldean. Traba eta neke handiak ditugula, segur. Bainan ez da ezin eginik. Lantegi berrien jartzeko, gogo berri bat, izpiritu berri bat gure herriaren alde sortu behar dugu. Lan hau hasia da. Gero politika industrial bat sortu behar eta huni buruz, aipatu baizik ez ditugu zonbeit ideia:

- psikologiaren aldetik; eskualduneri konpreniarazi behar dugu ez duela turixmoari kalterik egiten, eta ez dutela «gorrien» beldurrean bizi behar industria aipatzean.

- industrialeri erakutsi, jende serioesak girela, lanaren egiteko eta industriaren aldeko giro bat sortu (batasun ekonomikoak, eskola teknikoak, esposizioak, eta abar...).
- diru aldetik hastapenean diru-laguntzak sortu, «industrial eremua»-k («zone industrielle» edo «poligono industrial») ezarri.
- demografiaren aldetik: zenbat enpleguren beharra dugun atera urtero.
- kanpoan diren euskaldun industrialak edo industrietako buruzagiak ohar-arazi Euskal Herriaren beharrez.
- Batasun bat sortu egiteko horien kudeatzeko eta organitzatzeko.
- gure ekipamendua hobetu: bideen aldetik, telefono aldetik...

Beharrezkoa da Euskal Herri barnearentzat Iruñetik Baionarako auto-bidea *absolutuki* egitea. Hemen agertzen ditugu orai Baionako portuaren harat hunatak, portu hunen inguruan, eta huni esker, gure ustez, sortzen ahal baitugu aisenik industria.

Baionako portuaren harat-hunatak:

1958:	714.000 tona
1959:	975.000 t.
1960:	1.335.000 t.
1961:	1.775.000 t.
1962:	1.520.000 t.
1963:	2.100.000 t.
1964:	2.266.893 t.
1965:	1.988.183 t.
1967:	2.367.608 t.

1961 eta 1962 artean aldatze handia izan da Bokale-ko Labe Handiak (7) hestean. Bainan artoari esker portuko harat-hunatak

(8) «Basses Pyrenées» departamenduak hartzen ditu Ipar Euskal Herria eta Biarnoa. Bere hiriburua Pau da.

emendatu dira. Geroztik Lacq-eko «asufre»-ari esker beti goiti doa-tzi. Baionaki portua ez da handia bainan mariñelen arabera oso ederki antolatua, biziki pratikoa. Denbora gutiz, gauza asko, karga eta deskargatu ondoan berriz itsasorat joaiten ahal da.

Bilduma ttipi hau ez ginuke bururatu nahi, okasioneaz balia, gure Hego aldeko anaieri dei bat egin gabe. Hoinbertze industria eta industriako buruzagiak dituen Herriak indar bat ez lukea egi-ten ahal Ipar alderat. Hemen gazte asko dago lanaren goait, lan-toki baten ondotik. Herri askok laguntza handiak egiten dituzte lantegi berrieri... eta, gero, Ipar aldea ez dea Europari buruz... lehen pausoa?

Zuen goait gira:

HEGO ALDEAREKIN HARTU-EMANAK (Komertzioan)

Hemen presentatzen ditugun xifreak Domintxineko eskual-
dun jakintsu eta suhar batek egin estudio batetarik ateraiak dira. Lafaurie jauna, alabainan, ENA eskola famatutik ateratzen da eta eskualduna da. G.E.T.I.S. batasunaren laguntzarekin egin du iker-
tze balios hau. Hemen ezarriak diren xifreak «Basses-Pyrénées» de-
partamendu (8) osoarendako eginak izan dira. Huna, laburzki, zer irakurtzen dugun estudio hortan.

1. *Hego alde guzia erosle handia da B. P. departamenduarendako.*

Huna Aduanak eman estadistikak B. P.-tik Alderako esporta-
zioendako:

	1965	1966	1967	67/65
Balioa (mila frankotan)	68.600	108.900	115.000	+ 68%
Zenbat (tonaka)	191.871t.	335.600t.	420.000t.	+120%

B. P. eskualdeak saltzen du Hego alderat erosten duen baino
doblea gehiago. B. P. eskualdearentzat Hego aldea bigarren eros-
lea da Alemaniaren ondotik. B. P. eskualdearen esportazione gu-
zietarik %-eko 15 Hego alderat eginak dira.

2. *B. P. eskualdea, Hego Aldeari buruz, herri gibelatuago edo atzeratuago bat bezala jokatzeko da elgarren arteko hatu-emanetan.*

Gauza edo ekei naturalak saltzen ditu eta gauza landuak edo makinak erosten. Alabainan gehienik saltzen dituen gauzak dira: artoa (250.000 tona edo 76 miliun franko 1967-an), egurra (55.000 tona), kimiako ekeiak (25.000 tona, 13 miliun frankorentzat), «asufrea» (36.000 tona, 7 miliun frankorentzat), aluminioa (18.000 tona, 7 miliun frankorentzat, eta gauza landu guti.

Erosten ditu aldiz, mekanikak, zapatak, oihalak, mubleak eta frutuak.

Huna hemen sal-eroste horien ageri labur bat.

	<i>Saltzeak Hego alderat</i>	<i>Ekartzeak Hego aldetik</i>
Laborantzako gauzak		
Alimentazioko gauzak	% 42	% 58
Asufrea. Mineralak	% 16	% 3
Kimiako ekeiak	% 20	% 2
Gauza landuak	% 22	% 37

Sal-erosten esturktura hori ikusten da oraindik erosi edo saldu tona bakoxtaren prezioan.

Hego alderat joaiten den tonaren prezioa = 332 franko.

Hego aldetik jiten den tonaren prezioa = 910 franko.

Hiru arrazoin ba direla hunen esplikatzeko iduritzen zaio Lø-faurie jaunari bere inkesta egin ondoan:

- B. P. eskualdeko industrialek ez dute aski ikertzen Hego Aldeko merkatua.
- B. P. eskualdea ez da aski industrializatua (jentzearen hiruetarik bat da industria ari lanean: 130.000 langiletarik, 68.000 bakarrik).

- B. P. eskualdeko industriako buruzagien informazioa oso txarra da eta beren «ustekeriak» handiak Hego Aldeari buruz.

3. *Geroari buruz: Hego Aldearen Merkatu batuan sartzea.*

Iduri luke, oraiko solasen arabera (eta Lafaurie jaunak bai Parisen bai Bruxellesen oso hurbildik segitzen ditu solasketa hauek Merkatu Batuaren eta Hego aldearen arteko akordioaren lehen pausoak edo mailak iraun lezakela 6 urte: hola bi alderdiak hobeki prepara litazke integrazio oso batetarat.

Zer erran ditake lehen akordio hortaz?

—Ekonomiako muga asko ezeztatua litake industriako gauzentsat 6 urte horietan.

Hego aldeko gauzek 4 urteren buruan %-eko 70 edo %-eko 80 dretxo gutiago paga lezaketē. Hego aldeak, berriz, 6 urtez %-eko 40 ez ttipi lizazke bere dretxoak Merkatu Batuko gauzendako.

—Ororen buru, iduritzen zaio Lafaurie jaunari, B. P. eskualdearendako partida zaila izanen dela muga idekitze hori, bainan on eginen duela eskualde hunen ekonomiari. Dio bereziki, biziki hurbildik ikertu beharko direla, lagundu edo begiratu beharko diren sektoreak eta lantegiak.

B. P. eskualdearen industriarendako merkaturia handituko da eta, gain gaintik premiatsu dena, ez da gehiago Europaren punta bat izanen bainan hoinbertze aldiz bere Kondairan izan den bezala Iparretik Hego alderako pasa-toki bat eta aldrebes.

Ramuntxo Camblong